

๗. สัทธัมมอันตรธานปัญหา ๗

พระเจ้ามิลินท์ตรัสถามว่า "พระผู้เป็นเจ้านาคเสน พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ทรงภาสิตพุทธพจน์
แม่น้ำไว้แก่พระอานนทเถระว่า 'ดูก่อนอานนท สัทธรรมจักตั้งอยู่ได้ในกาลต่อไป เพียงห้าร้อยปีเท่านั้น'
ดังนี้. ส่วนในสมัยเป็นที่ปรินิพพาน สุภัททปริพพาชกทูลถามปริศนา พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสแล้วว่า
'ดูก่อนสุภัททเถ ถ้าภิกษุทั้งหลายเหล่านี้พึงปฏิบัติอยู่โดยชอบในกาลทั้งปวง, โลกพึงเป็นของไม่ว่างเปล่า
จากพระอรหันต์ทั้งหลาย' ดังนี้; พระพุทธพจน์นี้กล่าวกาลหาส่วนเหลือมิได้ ฯลฯ กล่าวกาลไม่มีส่วน
เหลือ ฯลฯ กล่าวกาลไม่มีปริยาย. ถ้าพระตถาคตเจ้าได้ตรัสแล้วว่า 'ดูก่อนอานนท ในกาลต่อไป พระ
สัทธรรมจักตั้งอยู่ได้ เพียงห้าร้อยปีเท่านั้น' ดังนี้, ถ้าอย่างนั้น คำที่ว่า 'โลกพึงเป็นของไม่ว่างเปล่าจาก
พระอรหันต์ทั้งหลาย' ดังนี้ นั้นผิด. ถ้าพระตถาคตเจ้าได้ตรัสแล้วว่า 'โลกพึงเป็นของไม่ว่างเปล่าจาก
พระอรหันต์ทั้งหลาย' ดังนี้, ถ้าอย่างนั้น คำที่ว่า 'ดูก่อนอานนท ในกาลต่อไป พระสัทธรรมจักตั้งอยู่ได้
เพียงห้าร้อยปีเท่านั้น' ดังนี้ นั้นเป็นผิด. ปัญหาแม่น้ำมีเงื่อนสอง
เป็นขุฎยิยังแม้ว่าขุฎยโดยปกติ, มีกำลังยิ่งแม้ว่าปัญหาที่มีกำลังโดยปกติ, มีขอดียิ่งแม้ว่าขอดีโดย
ปกติ, ปัญหานี้มาถึงพระผู้เป็นเจ้าของแล้ว, พระผู้เป็นเจ้าของเป็นผู้ตั้งมั่งกรไปแล้วในภายในแห่งสาคร
แสดงความแผ่ไพศาลแห่งกำลังญาณของพระผู้เป็นเจ้าของในปัญหานี้."

พระนาคเสนเถระถวายพระพรว่า "ขอถวายพระพร พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ทรงภาสิตพระพุทธ
พจน์แม่น้ำไว้แก่พระอานนทเถระแล้วว่า 'ดูก่อนอานนท ในกาลต่อไป พระสัทธรรมจักตั้งอยู่ได้ เพียงห้า
ร้อยปีเท่านั้น' ดังนี้. ส่วนในสมัยเป็นที่ปรินิพพาน ได้ตรัสแล้วแก่สุภัททปริพพาชกกว่า 'ดูก่อนสุภัททเถ ถ้า
ภิกษุทั้งหลายเหล่านี้พึงปฏิบัติอยู่โดยชอบ ในกาลทั้งปวงไซ้. โลกพึงเป็นของไม่ว่างเปล่าจากพระ
อรหันต์ทั้งหลาย' ดังนี้. ก็แหละ พระพุทธพจน์ของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น เป็นพระพุทธพจน์มี
เนื้อความต่างกันด้วย มีพยัญชนะต่างกันด้วยแท้. ส่วนทั้งสอง คือ ส่วนพระพุทธพจน์นี้กำหนดศาสนา
พระวาจานี้แสดงความปฏิบัติเหล่านั้น เว้นไกลกันและกัน.

ขอถวายพระพร มีอุปมาเหมือนฟ้าเว้นไกลแต่แผ่นดิน นรกเว้นไกลแต่สวรรค์ กุศลเว้นไกลแต่
อกุศล สุขเว้นห่างไกลแต่ทุกข์ ฉนฺได ส่วนพระพุทธภาสิตทั้งหลายสองเหล่านั้น เว้นห่างไกลจากกันและ
กัน มีอุปมาเหมือนนั้นนั่นเทียวแล. เอกก็ ปุจฉาของบรมบพิตรอย่าเป็นของเปล่าเลย, อาตมภาพจัก
เปรียบเทียบโดยรสแสดงแก่บรมบพิตร, พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสพุทธพจน์ได้ว่า 'ดูก่อนอานนท ในกาล
ต่อไป พระสัทธรรมจักตั้งอยู่ได้ เพียงห้าร้อยปีเท่านั้น' ดังนี้. เมื่อพระองค์ตรัสพุทธพจน์นั้น ทรงแสดง
กาลที่สิ้นไป ทรงกำหนดกาลที่เหลือว่า 'ดูก่อนอานนท ถ้านางภิกษุณีทั้งหลายไม่พึงบรรพชาไซ้ พระ
สัทธรรมจักพึงตั้งอยู่ได้หนึ่งพันปี, ดูก่อนอานนท กาลต่อไปนี้ พระสัทธรรมจักตั้งอยู่ได้ เพียงห้าร้อยปี

เท่านั้น.' เอกก็ เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสอย่างนี้ จะตรัสตามอันตรธานแห่งพระสังฆธรรมหรือ หรือ ทรงคัดค้านอภิสมัยความตรัสรู้ เป็นไฉน ? ขอถวายพระพร."

ร. "หามิได้ พระผู้เป็นเจ้าของเจ้า."

ธ. "ขอถวายพระพร พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงระบุงกาลที่ฉิบหายไปแล้ว ทรงแสดงกาลที่เหลืออยู่ ทรงกำหนดแล้ว. เหมือนบุรุษมีของหาย หยิบภณฑะที่เหลืออยู่ทั้งสิ้น แสดงแก่ประชุมชนว่า 'ภณฑะเท่านี้ของข้าพเจ้าหายไปแล้ว ภณฑะที่เหลืออยู่' ฉนใด, พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงกาลที่ฉิบหายไปแล้ว ตรัสกาลที่เหลืออยู่แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายว่า 'ดูก่อนอานนท์ กาลต่อไปนี้ พระสังฆธรรมจักตั้งอยู่ได้ เพียงห้าร้อยปีเท่านั้น' ดังนี้. ก็พระพุทธรูปอันใด ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสแล้วว่า 'ดูก่อนอานนท์ กาลต่อไปนี้ พระสังฆธรรมจักตั้งอยู่ได้ เพียงห้าร้อยปีเท่านั้น' ดังนี้, พระพุทธรูปนี้กำหนดศาสนกาล; ส่วนพระองค์ทรงระบุงสมณะทั้งหลายตรัสพุทธรูปอันใด แก่สุภทปริพาชก ว่า 'ดูก่อนสุภทนะ ถ้าภิกษุทั้งหลายเหล่านี้ พึงปฏิบัติอยู่โดยชอบ ในกาลทั้งปวง, โลกพึงเป็นของไม่ว่างเปล่าจากพระอรหันต์ทั้งหลาย' ดังนี้, พระวาจานั้นแสดงความปฏิบัติ. ส่วนบรมพิตรมาทรงกระทำความกำหนดนั้นด้วยพระวจาเครื่องแสดงนั้นด้วย ให้เป็นของมีรสเป็นอันเดียวกัน. ก็ถ้าว่าเป็นความพอพระหฤทัยของบรมพิตรอาตมภาพจักกล่าวกระทำให้มีรสเป็นอันเดียวกัน, บรมพิตรจึงเป็นผู้มีพระหฤทัยไม่วิปริต ทรงสดับกระทำไว้ในพระหฤทัยให้สำเร็จประโยชน์."

ขอถวายพระพร ถ้าในที่นี้ มีสระเต็มแล้วด้วยน้ำใหม่ใสสะอาด น้ำขึ้นเสมอกำหนดเพียงขอบ, เมื่อสระนั้นยังไม่ทันแห้ง เมฆใหญ่เนื่องประพันธ์กันให้ฝนตกเติมซ้ำ ๆ ลงบนน้ำในสระนั้น, น้ำในสระนั้นพึงถึงความล้นไปและแห้งไปหรือเป็นไฉน?"

ร. "หาไม่ พระผู้เป็นเจ้าของเจ้า."

ธ. "เพราะเหตุไร ขอถวายพระพร?"

ร. "เพราะความที่เมฆเป็นของเนื่องประพันธ์กันเป็นเหตุ น้ำในสระนั้นจึงไม่ถึงความล้นไปแห้งไปไซ้ พระผู้เป็นเจ้าของเจ้า."

ธ. "ขอถวายพระพร สระ คือ พระสังฆธรรมในศาสนาอันประเสริฐ ของพระพุทธรูปเจ้าผู้ชนะมารทั้งปวง เต็มแล้วด้วยดีด้วยน้ำใหม่ปราศจากมลทิน คือ อาจารย์และศีลคุณและวัตรปฏิบัติ น้ำปราศจากมลทินนั้นขึ้นไปท่วมที่สุดแห่งภพตั้งอยู่แล้ว ฉนนั่นนั่นเทียวแล. ถ้าพระพุทธรูปทั้งหลาย ยังฝนแห่งเมฆ คือ อาจารย์และศีลคุณและวัตรปฏิบัติ ให้เนื่องประพันธ์กัน ให้ตกเติมร่ำไปในสระ คือ พระสังฆธรรมนั้นไซ้, สระ คือ พระสังฆธรรมในศาสนาอันประเสริฐ ของพระชินพุทธรูปเจ้านี้ พึงตั้งอยู่สิ้นกาลนานยืดยาวได้, อนึ่ง โลกพึงเป็นของไม่ว่างเปล่าจากพระอรหันต์ทั้งหลาย ฉนนั่น, พระผู้มีพระภาคเจ้า"

ทรงหมายเนื้อความนี้ ภาสิตแล้วว่า 'ดูก่อนสุภทัช ถ้าภิกษุทั้งหลายเหล่านี้ พึ่งปฏิบัติอยู่โดยชอบในกาลทั้งปวง, โลกพึงเป็นของไม่ว่างเปล่าจากพระอรหันต์ทั้งหลาย ดังนี้.

ขอถวายพระพร อนึ่ง ในที่นี้มีกองแห่งไฟใหญ่ ๆ โพลงอยู่, ชนทั้งหลายพึงนำหญ้า และไม้ และโคมัยแห้งแล้วทั้งหลายเข้าไปเติมซ้ำ ๆ ลงในกองไฟใหญ่นั้น, กองไฟนั้นพึงดับไปหรือไม่?"

ร. "หาไม่ พระผู้เป็นเจ้า กองไฟนั้นพึงโพลงยิ่ง ๆ ขึ้นไป พึงสว่างยิ่ง ๆ ขึ้นไป.

ขอถวายพระพร พระศาสนาอันประเสริฐของพระพุทธเจ้าผู้ชนะแล้ว ย่อมชัชวลอยู่ในโลกธาตุประมาณหนึ่งหนึ่ง ทำโลกธาตุให้สว่างทั่วด้วยอาจารย์ และศีลคุณ และวัตรปฏิบัติ. ก็ถ้าว่าพระพุทธโอรสทั้งหลาย มาตามพร้อมแล้วด้วยองค์ของบุคคลผู้ตั้งความเพียร ห้ำประการ พึงเป็นผู้ไม่ประมาทแล้วพากเพียรเนื่อง ๆ, พึงเป็นผู้มีฉันทะเกิดแล้วศึกษาอยู่ในสิกขาสาม, พึงบำเพ็ญจารีตศีลและวารีตศีลให้บริบูรณ์ ไม่บกพร่องยิ่งกว่านั้นไซ้, พระชินศาสนาอันประเสริฐนี้พึงตั้งอยู่สิ้นกาลนานยี่ดยาวได้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป, โลกพึงเป็นของไม่ว่างเปล่าจากพระอรหันต์ทั้งหลาย, พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงหมายเนื้อความนี้ภาสิตแล้วว่า 'ดูก่อนสุภทัช ถ้าภิกษุทั้งหลายเหล่านี้ พึ่งปฏิบัติอยู่โดยชอบ, โลกพึงเป็นของไม่ว่างเปล่าจากพระอรหันต์ทั้งหลาย' ดังนี้. อนึ่ง ในโลกนี้ ชนทั้งหลาย พึงขัดแวงปราศจากมลทินสนธิเสมอ และขัดดีแล้ว กระจางด้วยดีด้วยจรรณแห่งหรรดาลอันละเอียดสุขุมเนื่อง ๆ, มลทินและเปือกตมละของธุลีพึงเกิดขึ้นในแวนนั้นได้หรือไม่ ขอถวายพระพร ?"

ร. "หาไม่ พระผู้เป็นเจ้า แวนนั้นพึงปราศจากมลทิน ผ่องใสวิเศษหนักขึ้นโดยแท้."

ร. "ขอถวายพระพร แวนนั้นพึงปราศจากมลทินผ่องใสวิเศษหนักขึ้น ฉนใด, ศาสนาอันประเสริฐของพระพุทธเจ้า ไม่มีมลทินโดยปกติปราศจากมลทินละของธุลี คือ กิเลสแล้ว; ถ้าพระพุทธบุตรทั้งหลายพึงขุดเกลาพระศาสนาอันประเสริฐของพระพุทธเจ้านั้น ด้วยอาจารย์และศีลคุณ และวัตรปฏิบัติ และศีลเลขธรรม และอุคังคคุณ, ศาสนาอันประเสริฐของพระชินพุทธเจ้านี้ พึงตั้งอยู่ได้สิ้นกาลนานยี่ดยาว, อนึ่ง โลกพึงเป็นของไม่ว่างเปล่าจากพระอรหันต์ทั้งหลาย ฉนนั้นนันทิเยว. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงมุ่งหมายเนื้อความนี้ ทรงภาสิตแล้วว่า 'ดูก่อนสุภทัช ถ้าภิกษุทั้งหลายเหล่านี้ พึงอยู่ คือปฏิบัติดีปฏิบัติชอบอยู่, โลกพึงเป็นของไม่ว่างเปล่าจากพระอรหันต์ทั้งหลาย' ดังนี้. พระศาสนาของพระบรมศาสดามีความปฏิบัติเป็นมูลราก มีความปฏิบัติเป็นแก่นสาร เมื่อความปฏิบัติยังไม่อันตรธานแล้ว พระพุทธศาสนาย่อมตั้งอยู่ได้."

ร. "พระผู้เป็นเจ้า พระผู้เป็นเจ้ากล่าว 'สัตถรรวมอันตรธาน' ว่า ดังนี้ สัตถรรวมอันตรธานนั้นอย่างไร?"

ร. "ขอถวายพระพร ความเสื่อมแห่งพระพุทธศาสนาเหล่านี้มีสามประการ, ความเสื่อมแห่งพระพุทธศาสนาสามประการนี้อย่างไร? ความเสื่อมแห่งพระพุทธศาสนาสามประการนี้ คือ: อธิคม

อันตรายจากความเสื่อมมรรคและผลที่บุคคลจะพึงได้พึงถึงหนึ่ง ปฏิบัติอันตรายความเสื่อมปฏิบัติหนึ่ง
ถึงอันตราย ความเสื่อมเพศนุ่งผ้ากาสาวพัสตร์หนึ่ง. เมื่ออธิคม คือ มรรคและผลที่บุคคลจะพึงได้พึง
ถึงอันตรายเสื่อมสูญแล้ว แม้เมื่อบุคคลปฏิบัติแล้ว ไม่มีธรรมาภิสัยความถึงพร้อมเฉพาะ คือ
ความตรัสรู้ธรรม, เมื่อความปฏิบัติอันตรายเสื่อมสูญแล้ว สิกขาบัพพัญญุตีกิอันตราย ยังเหลืออยู่แต่
เพศนุ่งเหลืองอย่างเดียวนั้น, เมื่อเพศนุ่งเหลืองอันตรายแล้ว ก็ขาดประเพณี. อันตรายสาม
ประการดังพรรณานานี้แล้ว ขอถวายพระพร."

ร. "พระผู้เป็นเจ้านาคเสน ปัญหาอีกพระผู้เป็นเจ้าของมากระทำให้ตื่น ให้ข้าพเจ้ารู้แจ้งด้วยดีแล้ว,
ขอพระผู้เป็นเจ้าของทำลายเสียแล้วปรปวาททั้งบายพระผู้เป็นเจ้าของให้ฉิบหายแล้ว กระทำให้
เสื่อมรัศมีแล้ว, ปรปวาททั้งหลายมากระทำ พระผู้เป็นเจ้าของผู้ประเสริฐกว่าคณาจารย์ผู้ประเสริฐ,
พระผู้เป็นเจ้าของ
ปรปวาททั้งหลายเหล่านั้นให้หายเสื่อมสูญไปได้แล้ว."